

Latgales muzeji ir kultūras un vēstures sargi

To Latgales muzeju gada sanāksmē, kas notika 14. aprīlī Preiļos, uzsvēra Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzeja direktore Tekla Bekeša.

Latgales muzeju ļaudis Preiļos pulcējās uz gada sapulci

Egita Terēze Jonāne

Ikgadējās reģionālās sanāksmes valsts akreditētajiem muzejiem organizē Latvijas Kultūras ministrijas Arhīvu, bibliotēku un muzeju nodaļa. Latgales reģionā šogad tā notika Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzejā. Latgalē darbojas 21 muzejs, un šo muzeju pārstāvji iepazīstināja ar paveikto pagājušajā gadā un šī gada iecerēm, bet vispirms ar aplausiem tika sumināta Tekla Bekeša, jo 4. maijā Valsts prezidents viņai pasniegs Atzīnības krustu. «Vietējā Latgales Avīze» ieklausījās muzejniekos, kā Latgales muzeji ceļ saulē sava reģiona cilvēkus un kultūrvērtības un kā pēta novada vēsturi.

Darbs dzen darbu, jo muzejniekiem ir daudz ideju

Klausoties Latgales muzeju cilvēku stāstos, neviļus dzima atziņa, ka viņiem netrūkst ideju un ka ir pilnas rokas darba. Palūkosim, ko muzeji iecerējuši šogad.

Ludzas novadpētniecības muzeja saime brīvdabas nodaļā sakārtos turp pārvesto melno pirti un rīkos tās atklāšanas pasākumu. Vaboles Skrindu dzimtas muzeja paspārnē taps Irineja Plātera-Zīberga grāmata «Dzīve bez rokām» un grāmata «Brōļu Skryndu dzeive i dorbs». Cita izcila latgalieša Antona Rupaiņa muzeja saime ne tikai popularizēs sava novadnieka atstātās gara mantas, bet arī sadarbībā ar restauratori Daci Dubrovsku restaurēs Antona Rupaiņa romāna «Baltie tēvi» manuskriptu. Pirmās tautskolas Latgalē 180 gadu jubilejas noskaņās šo gadu aizvada Vārkavas novadpētniecības muzeja saime. Tīkmēr Viļakas pilsētai ir 80 gadu jubileja, tāpēc Viļakas muzeja komandai padomā ir dažādi pasākumi un krājuma papildināšana ar novadnieka, mākslinieka Nikolaja Breikša diplomdarba «Keišu ciems» darbiem. Arī Roberta Mūka muzeja Galēnos komanda ļoti vēlas izdot grāmata – Roberta Mūka autobiogrāfiju. Šeit iederas šī izcilā Latgales domātāja aicinājums «nepierast dzīvot» (lasi – izvairīties no rutīnas) un uzturēt «spēju dzīvot saskaņā ar lielām un patiesām idejām».

Tāpat darba nebaidās Maltsas vēstures muzeja saime, proti, maltieši arī šogad popularizēs gan sava novada vēsturi, gan latgaliešu amatus un prasmes. Naujenes pagastā dzimusī un augusi Latgales māksliniece Ģertrūde Zeile Rēzeknī dēvē par jaunības pilsētu, tāpēc Latgales Kultūrvēstures muzeja komanda izdos mākslinieces albumu. Bet Marka Rotko dzimtajā pilsētā Daugavpilī Rotko muzeja komanda šo gadu piepildīs ar daudziem simpozijiem, izstādēm, Martinsona balvas pasniegšanas cēlienu, jauniešu kluba darbību un citām aktivitātēm. Tīkmēr rēzeknieši veidos arī izstāžu ciklu, veltītu Rēzeknes 740 gadu jubilejai. Kādā apģērbā tērpās vīrieši Latgalē 19. gadsimta pirmajā pusē – to varēs uzziņāt Viļakas novadpētniecības muzejā, jo tā komanda šādu tērpu rekonstruē. Savukārt Naujenes Novadpētniecības muzeja saime papildinās ekspozīciju «Daugavas senais loms», kas stāsta par dažus kilometrus no muzeja tekošās upes dabas vērtībām, savukārt Muzeju nakts naujenieši popularizēs Slutišķu sādžu. Turpat kaimiņos Krāslavas novada muzejs apzinās un populari-

zēs koka arhitektūru. Ja lasītāji 31. maijā dosies uz Andrupeni, tad muzejā «Andrupenes lauku sēta» varēs iesaistīties Otrajā akmens alus darīšanas meistarū saietā. Ar 18. gadsimta sienas gleznojuma atjaunošanu, ekspozīcijas «Purvs dzīvībai» papildināšanu un citiem darbiem ir bagāts šis gads Varakļānu Novada muzeja komandai. Savukārt Baltinavas muzeja saime vēlas būt modernāki, tāpēc izstrādās ekspozīcijas jauno dizainu, bet Balvu Novada muzeja muzejnieki dodas ekspedīcijās, lai dokumentētu 21. gadsimta atnestās izmaiņas izglītībā. Lai digitālā paaudze varētu iepazīt Franci Trasunu kā dzejnieku, šī lielā latgalieša muzeja «Kolnasāta» saime ābeļdarza taku apriķos ar QR kodu (to var nolasīt ar mobilo tālruni). Latgalē darbojas arī Ontona Slišana Upītes kultūrvēstures muzejs, un tā komanda rīko galvenokārt radošās darbnīcas. Un visbeidzot mājinieki prelieši pastāstīja, ka jau īstenots projekts «Jānis Unda. Latgales identitāte», tāpat notiks tēlnieces Ēvī Upenieces 100 gadu atceres pasākums «Dvēseles spogulis».

Novadnieki un saturs piesaista apmeklētājus

Visi esam lepnī par Daugavpils mākslas dzīves fenomenu, ka Rotko muzeju ik gadu apmeklē gandrīz 100 000 apmeklētāju no visas pasaules, un tas apliecina tikai to, ka novada lielās personības piesaista cilvēkus – vispirms jau vietējos iedzīvotājus, un vienlaikus arī attālākus ciemiņus. Un vai Vaboles pagasts būtu tik atpazīstams, ja Skrindu dzimtas muzeja saime neuzsvērtu brāļu Skrindu devumu latgaliešu valodai, grāmatniecībai, preseī un ticībai. Vai Preiļi tik koši izskanētu pasaulē, ja nebūtu iedibināta Jāzepa Pīgožņa balva Latvijas ainavu glezniecībā.

Latgales muzeju darbinieku stāstos bija daudz lepnuma par šo un citu lielo novadnieku – Roberta Mūka, Franča Trasuna, Antona Rupaiņa... – gara mantām, kuras kopjamas un saglabājamas tikai ar paša darbu. Tāpat muzejnieki apzinājuši un sadarbojas ar šodienas novadniekiem – personībām. Piemēram, Varakļānu Novada muzeja (tā direktore Teresa Korsaka daudzreiz uzsvēra, ka šī muzeja saime jūtas Latgalei piederīgi, lai arī pēc šīm pašvaldību vēlēšanām muzejs darbosies jau Vidzemes novadā) komanda čakli sadarbojas ar novadnieku, kolekcionāru, dabas draugu Andreju Svilānu, tāpēc visu gadu Varakļānu novada muzejā skatāma viņa porcelāna kolekcija, kas iederas pils interjerā. Ar novadnieku

kolekciju popularizēšanu izstādēs var lepoties arī Daugavpils Novadpētniecības un mākslas muzeja, Vaboles Skrindu dzimtas muzeja un citu muzeju ļaudis.

Jāuzsver, ka arī muzeja «Andrupenes lauku sēta» strauji pieaugošo apmeklētāju fenomenu sekmējis novadnieces Evijas Maļkevičas-Grundeles pasākums «Mozuos tradiceju skolys mozaīm». Tas ir arī kopstāsts par pasākumiem, kurus muzejnieki rīko ar mērķi iepazīstināt un izglītēt, un tam visam pa vidu ir arī savas vietas un Latvijas patriotisma vairošana, sevišķi skolu jauniešos.

Vai Pīgožņa balva ir apdraudēta?

Muzeju gada sanāksmē laikraksts uzziņāja, ka Jāzepa Pīgožņa balva Latvijas ainavu glezniecībā ir apdraudēta, jo šogad Preiļu novada dome nav atradusi sadarbības partneri Rīgā. Tāpat Preiļu pils satura konceptā nav pirms daudziem gadiem ierosinātais Latvijas ainavas muzejs, kura ideju kopā ar balvu izloloja paši prelieši un sadarbības partneri Rīgas domē. Tas būtu vienīgais šāds muzejs Latvijā. Ja nebūs muzeja, tad Jāzepa Pīgožņa balva Latvijas ainavu glezniecībā nesasnies mērķi – jaunas kultūrtelpas tapšanu.

Teklas Bekešas komentārs par Jāzepa Pīgožņa balvu:

«Balvu iedibināja divas pašvaldības – Preiļu un Rīgas. Tas bija nacionālas nozīmes projekts. Astoņus gadus konkursa izstādes atklāšana notika Rīgas Sv. Pētera baznīcā, bet noslēguma ceremonija un balvas pasniegšana bija Preiļos. Kopš Sv. Pētera baznīca nav Rīgas pašvaldības īpašums, pēdējos divos gados konkursa izstāde notika Latvijas dzelzceļa vēstures muzejā, kur nelielajā izstāžu zālē var izvietot vien 40 darbus. Protams, šāds risinājums neapmierina tos vairāk nekā 100 māksliniekus, kuri katru gadu piesaka darbus konkursa izstādei.

Vai ir risinājums? Pirms dažām dienām sarunājos ar balvas iniciatoru Jāni Streiču, kurš viennozīmīgi uzskata, ka balvas konkursa izstādei jāskārs Rīgā un balva jāatstāj kā cienīgs nacionālas nozīmes projekts. To varētu darīt Rīgas Latviešu biedrības izstāžu zālē vai Latvijas dzelzceļa vēstures muzeja lielajā zālē, kas ir Latvijas dzelzceļa komercitelpa. Abas iepriekš minētās vietas drīkst izmantot, laikus ieplānojot pasākumu un samaksājot īres naudu.

Kultūras norises Preiļu novadā plāno Preiļu kultūras un tūrisma pārvalde, tās saskaņo Izglītības, sociālo un kultūras jautājumu komitejā. Budžetu apstiprina ar Preiļu novada domes lēmumu. Vienmēr ir aktuāls jautājums, kā mēs ieguldām, izlietojam vai tērējam nodokļu maksātāju naudu.

Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzeja kolektīvs atbalsta Preiļu novada pašvaldības 2015. gadā uzsāktajam projektam «Jāzepa Pīgožņa balva Latvijas ainavu glezniecībā» izvirzīto mērķi – izveidot Preiļu pilī Latvijas ainavas muzeju.»

Čakli piesaista projektu un mecenātu finansējumu

Pagājušajā gadā padarītais ir caurausts ar pasākumiem, kurus muzeju saimes īstenojušas galvenokārt ar Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstu. Tāpat ir piesaistīts dažādu fondu un vietējo pašvaldību finansējums. Minēsim dažus piemērus. Ar Valsts kultūrkapitāla fonda atbalstu tapa jaunā ekspozīcija «Viļakas apkārtnē vēstures līkločos» Viļakas muzejā, izstāde «Mūžīgais mākonis ciemos pie Roberta Mūka» Roberta Mūka muzejā Galēnos; Preiļu vēstures un lietišķās mākslas muzeja saime sadarbībā ar Preiļu Mūzikas un mākslas skolu īstenoja projektu «Atmiņā puteņo sniegi», proti, tapa vides izstāde un grāmata ar tādu pašu nosaukumu, novadnieku atzinīgi novērtēta; Skrindu dzimtas muzejā izveidota darba burtnīca «Muzeja priekšmetu stāsti», tāpat par šī fonda finansējumu Vārkavas novadpētniecības muzeja saime restaurēja 1903. gadā veidoto Aizpūriešu krucifiksu. Jāiestarpina, ka vairāki Latgales muzeji īstēnos šī fonda projektus arī šogad. Tīkmēr

Teresa Korsaka uzsvēra, ar ko lepojas Varakļānu Novada muzejs

Elvira Āboliņa pastāstīja par Vārkavas novadpētniecības muzeja šī gada iecerēm

Gita Palma aicināja ciemos pie Roberta Mūka Galēnos

Tekla Bekeša atgādināja: «Muzejs nav tikai ēka, tie ir cilvēki, kas piepilda šo ēku ar vērtīgu saturu»

Naujenes Novadpētniecības muzeja komanda ar Latvijas Zivju fonda atbalstu veido ekspozīciju «Daugavas senie lomi», bet Franča Trasuna muzejam «Kolnasāta» iegādāta pasākumu apskanošanas aparatūra ar Eiropas lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (LEADER) atbalstu. Tīkmēr Varakļānu Novada muzeju ar ziedojumiem atbalsta vietējie mecenāti. Muzeji veiksmīgi izmanto arī pašu resursus, piemēram, Latgales Kultūrvēstures muzejs Rēzeknē izdeva pētījumu, monogrāfiju «MĒS un VINI: latgalieši, baltieši un cittautieši starpkaru Latvijā. Latgaliešu lietas».

Šodienā jau rīt būs vēsture, bet šodien radītais jau rīt būs kultūrvērtība, un muzeji ir tie, kas to visu sargā nākamajām paaudzēm. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Latgales muzeji ir kultūras un vēstures sargi» saturu atbild SIA «Vietējā»».

MAF
Mediju atbalsta fonds

Egitas Terēzes Jonānes foto